

Er zijn voor de ander

Ledevaartkerk Chaam, zondag 8 oktober 2017

Ds. Sara Dondorp

Eerste lezing OT: Ezechiël 34:20-31

Tweede lezing NT: Matteüs 22:34-40

Inleiding

De profetenlezing van vanmorgen gaat over goed leiderschap. De stad Amsterdam heeft haar leider verloren afgelopen week. Misschien zijn we nu allemaal een klein beetje Amsterdamer. Burgemeester Van der Laan zal vast ook zijn fouten hebben gehad, maar wat hij probeerde was: niet voor zichzelf op te komen, maar er vooral te zijn voor zijn stad en voor de mensen. Het thema vanmorgen is: er zijn voor de ander. Natuurlijk moeten we voor onszelf opkomen, maar het begint bij de ander. Bijbels gesproken: de naaste. De profeet Ezechiël droomt vanuit de Babylonische Ballingschap over goed en rechtvaardig leiderschap. Hij gebruikt daarbij de beelden van een herder en zijn schapen. In de evangelielezing is Jezus in gesprek over het fundament van Gods wet. Want daar begint rechtvaardig leiderschap.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus, lieve mensen,

Leer piano spelen in een week! Of autorijden in een weekend! Soms kom je dit soort advertenties tegen. Een makkelijke route om iets heel moeilijks te leren. Ze geven de suggestie van een snelweg naar succes. Er is ook een rabbijnse variant van de 'snelle route'. Het verhaal van een heiden die bij Rabbi Hillel komt: "Zeg mij, in de tijd dat ik op één been sta, waar het om gaat!" Oftewel: wat is de sterk ingekorte versie van de Thora De wet van Mozes in een paar woorden. Rabbi Hillel geeft antwoord: "Wat jij niet wil dat jou geschied, doe dat ook een ander niet. Ga en leer!" Het is de beroemde gouden regel van goed menselijk leven. Maar dat is slechts het begin: ga en leer! Dit is het begin van de Thora, niet de hele weg. De Thora in een paar minuten, autorijden in een weekend.... Het is een verraderlijke illusie. Want om werkelijk iets te leren, of het nu moeilijk of makkelijk is, heb je niet alleen tijd nodig, maar ook veel aandacht, en geduld om te leren van je fouten. Gelukkig zijn er veel mensen die anderen daarbij willen helpen, of het nu om volwassenen gaat of om kinderen. Anderen iets nieuws bijbrengen, vergt geduld en aandacht. Daar mogen de leerkrachten veel waardering voor krijgen! Afgelopen week zijn we daar nog eens stevig aan herinnerd!

Laten we terugkeren naar het leren van Thora Jezus is in discussie. In de rabbijnse traditie kan het fel gaan. Niet zozeer om elkaar kapot te maken, maar om de kern te vinden. De Thora is een levende traditie, die je steeds opnieuw kan zien, steeds weer vanuit andere invalshoeken. Hoe meer verschillende mensen daarover meepraten, hoe rijker en veelzijdiger het beeld wordt. Geleerden stellen elkaar op de proef: zie jij nog iets nieuws? Een invalshoek waar we eerder niet opgekomen zijn? Zo stellen ze elkaar vragen. Wat is het grootste gebod? Of liever: waar begint het mee? Wat is het fundament? Jezus geeft antwoord. Het is niet een nieuw antwoord, maar het aloude Woord: Hoor Israël, zegt de Thora, de Eeuwige is onze God, de Eeuwige is één, uniek, integer. Daarom, heb de Eeuwige lief, met heel je hart, heel je ziel, en met inzet van al je krachten. Met hart, ziel en verstand. Met alles wat in je is. Zo staat het geschreven in Deuteronomium 6. Dat is

niet zozeer de samenvatting, als wel het fundament. Daar begint het mee. Les één van een leven lang leren. Ga, en leer! zegt Rabbi Hillel. Dat houdt nooit op! Dat is makkelijk en moeilijk tegelijk. Moeilijk omdat het nooit klaar is. Je begint steeds opnieuw. Makkelijk omdat het voor iedereen te doen is. Je hoeft niet eerst examen te doen. Je kunt het, als je maar begint.

Het fundament. Les één. Dat begint met: heb de Eeuwige lief. Hoe doe je dat? Jezus geeft er bij wijze van spreken het huiswerk bij. Ook dat is een citaat uit de Thora, uit het boek Leviticus. Grote delen van dit Bijbelboek zijn lange opsommingen van regels. Eindeloze regeltjes over praktische zaken. Hoe moet je oogsten: laat iets liggen voor mensen die hongerig zijn. Steel niet, lieg niet, bedrieg niet. Dat kennen we uit de tien woorden. Maar ook, en persoonlijk vind ik dat een heel sympathieke regel: vervloek een dove niet (die de vloek immers niet hoort) en plaats geen obstakel voor de voeten van een blinde. Kortom: houd bij alles wat je doet rekening met anderen. Ik kan me herinneren dat ik als student deze tekst moest vertalen. Heel veel losse regeltjes, heel veel lastige woorden. Een hele klus. En dan ineens staat er die vertrouwde tekst, die wij Christenen kennen als een uitspraak van Jezus: "Heb je naaste lief zoals jezelf." Jezus zou het misschien zelf bedacht kunnen hebben, maar hij heeft het geciteerd uit Leviticus 19. Al sinds het vroege jodendom gaat dit gebod met mensen mee: Heb je naaste lief zoals jezelf. Dat is het antwoord op de vraag: God liefhebben, hoe doe je dat? Door de ander lief te hebben en daarbij jezelf niet te vergeten. Het begint bij de ander/Ander, met kleine of grote letter A: die jou kan zien, die jou waardering kan geven voor wat je betekent en voor wie je bent. Anders, want ieder mens is anders. Je naaste liefhebben, dat begint met de naaste, de ander te zien, als ander in zijn of haar anders zijn. Zo mag je zelf ook gezien worden in jou anders zijn. Liefhebben is dus niet: fijn hetzelfde zijn. Maar: fijn anders zijn. Dat maakt het boeiend, maar vaak ook lastig. God liefhebben en de naaste liefhebben als jezelf: het is niet altijd makkelijk. Daar hebben we elkaar voor, om het elkaar te blijven leren. En we hebben er de verhalen uit de Bijbel voor. Als voorbeeld.

Een bekend voorbeeld is het beeld van de goede herder. De profeet Ezechiël gebruikt dat beeld. Eerst om te vertellen hoe het niet moet. Vette schapen die magere schapen verdringen. Zo gaat het vaak in de wereld. Nog steeds. Helaas. Maar het kan ook anders, zo mijmert de profeet. Zou het niet mooi zijn als... Als er een leider was zoals koning David. Een leider die vrede brengt, die mensen veiligheid biedt. Een land waar de regen vruchtbaarheid betekent en waar de akkers een goede oogst opbrengen. Waar mensen harmonieus met elkaar omgaan en elkaar niets misgunnen of zelfs afpakken.

Het zou kunnen, in principe. Maar de werkelijkheid is weerbarstiger. Zelfs als we allemaal beginnen met hetzelfde fundament: God liefhebben en de naaste als onszelf.... Dan nog vullen we dat allemaal anders in. De één zou alle wapens de wereld uit willen, de ander waant zich veilig met een pistool naast zijn hoofdkussen. De één rekent met de zegeningen van de vrije markt, de ander benadrukt juist de knelpunten en de problemen ervan. De één maakt zich zorgen om het milieu, de ander om de economie. En dan zijn er in de praktijk helaas ook altijd nog mensen, die vooral bezig zijn om voor alleen zichzelf te zorgen, omdat ze bang zijn dat anders niemand voor hen zorgt. Of mensen die zo beschadigd zijn door het leven dat ze van niemand meer kunnen houden, nog het allerminst van zichzelf.

De werkelijkheid is weerbarstig en het visioen van Ezechiël ver weg. Maar daarom kunnen we nog wel proberen er kleine stukjes van waar te maken. Al was het maar onder onszelf: met onze burens, in onze contacten met mede-gemeenteleden met iedereen die we in het dagelijks leven tegenkomen en vooral met mensen die fundamenteel anders denken dan wij. Dat is niet altijd makkelijk, maar we hebben ons hele leven de tijd om het te leren. Ga, en leer! zegt Rabbi Hillel.

Ik wil eindigen met een citaat van Dostojevski, dat ik tegenkwam bij Deuteronomium 6: heb de Eeuwige lief! Het is weer een andere invalshoek, maar ik vond het te mooi om het niet te gebruiken:
"Heb heel Gods schepping lief, het geheel ervan en elke zandkorrel erin. Heb elk blad, elke straal van Gods licht lief. Heb de dieren lief, heb de planten lief, heb alles lief."¹
Amen.

¹ Citaat uit *Groene Bijbel*, Nieuwe Bijbelvertaling, uitgave NBG/Jongbloed 2016, pag. 240.